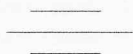

A 19. századi paraszt még teljesen az ősök képét mutatta: dolgos és becsülettudó. Illem-tudó a maga világában, de a városban ügyetlen, ideges, botlást botlásra követ el; a városiak így gúnyolták is a vidéki magyart. Ezt akarta Táncsics megszüntetni.¹¹

IRODALOM

1. Magyar Életrajzi Lexikon II. Budapest, 1969. 818-819. p.
2. Bächer Iván: Szegény Táncsics. Népszabadság, 2000. márc. 18. 31. p. alapján
3. Bellér Béla: A magyarországi németek rövid története. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. 84-85. p.
4. Bäcer Iván már idézett cikke alapján
5. Nagy N. Tibor: A sajtószabadság egy napja. Népszabadság, 2000. márc. 14. 12. p.
6. Bächer alapján
7. Táncsics Mihály életének tanulmányozásához a következő munkákat ajánljuk az olvasó figyelmébe: Lestyán Sándor: Az ismeretlen Táncsics. Bp., 1945. Bölöni György: Hallja kend Táncsics Bp. 1958 Révész Mihály: T. M. és kora. Bp., Barabás Tibor: A szabadság magvetője. Bp., 1951.
8. Neveléstörténeti olvasókönyv. Szerk.: dr. Komlói Sándor. Tankönyvkiadó, Bp., 1978. 414-416. p.
9. Bereczki-Komlói-Nagy: Neveléstörténet. Tankönyvkiadó, Bp. 1977. 115-116. p.
10. Pedagógiai Lexikon III. Keraban Könyvkiadó, Bp. 1997. 449. p. és A magyar nevelés története I. Szerk.: Horváth Márton, Tankönyvkiadó, Bp. 1988. 273-275. alapján
11. Az olvasó figyelmébe ajánljuk még: Siklóssy László: A régi Budapest erkölce. Osiris Kiadó, Bp. 2002. és Oláh János: Milyen a jó újságíró? Magyar Sajtó /a MUOSZ folyóirata/, 1988/8-9 22-23. p. munkákat.

ZVARA EDINA

egyetemi adjunktus

SZTE Bölcsészettudományi Kar

Könyvtártudomány Tanszék

Szeged

A ferencesek könyvhasználata a középkorban¹

A tulajdonjog kérdése kisebb-nagyobb hangsúllyal szinte minden szerzetesi közösség regulájában, történetében szóba kerül. Igazán fontos központi téma azonban csak a ferenceseknél lett. Igen korán, már a rendalapító Assisi Szent Ferenc (1181/82–1226) életében felmerült a probléma.

Assisi Szent Ferenc világosan fogalmaz: „A testvérek regulája és élete röviden ez: éljenek engedelmisségben, tisztaságban és tulajdon nélkül”, valamint: „A testvérek semmit se sajátítsanak ki, se házat, se földet, se más egyebet.”² Csak a zsolozsma elvégzéséhez feltétlenül szükséges könyvek lehetnek a testvéreknél. Az olvasni tudó laikus testvérek tarthatnak maguknál zsolotáros könyvet, azok azonban, akik nem tudnak olvasni, semmilyen könyvet nem birto-
kolhatnak (bibliofília kizárva!).³

¹ A Közművelődési Konferencián 2007 áprilisában elhangzott előadás.

² *Assisi Szent Ferenc művei. (Opuscula S. Francisci)*, Újvidék–Szeged–Csíksomlyó: Agapé (Ferences források I.), 1993, 46, 50. (A továbbiakban: *Assisi Szent Ferenc művei*).

³ Uo. 25.

Felmerült a kérdés, hogy vajon milyen kapcsolatban van egymással a szegénység és a tudomány? Vajon nem egyfajta gazdagság-e, nem az uralomvágy és az egyenlőtlenség forrása-e, s vajon a könyvek nem a világi javak közé tartoznak-e? Nem jobb-e épp ezért elutasítani őket? Assisi Szent Ferencnek kételyei voltak a szellemi élet fellendülését és az egyetemek fejlődését illetően, aminek hamarosan a ferences rend vezetői is részeseivé váltak.⁴

Poverellónak a könyvekről és a tudományokról vallott nézetei elemzésekor gyakran idézett példája a perugiai legenda 70–74. fejezete. Egy novícius arra vágyott, hogy zsoldároskönyve legyen, mivel nagyon szeretett olvasni. Igaz, hogy a miniszter generális már engedélyt adott számára, de ő kifejezetten a rendalapító, a legnagyobb tekintély beleegyezését szerette volna elnyerni. Ferenc annak ellenére, hogy tisztelte a tudósokat és a teológusokat,⁵ aggódott, hogy a stúdiumok kioltják a szent áhítat és az imádság szellemét.⁶ Attól félt, hogy a tudományok elvakítják a testvéreket, a tudás túl nagy hatalmat adhat nekik. Aggodalommal hangoztatta, miféle kockázatot jelent a tudással, a tudománnyal párosult gőg és felfuvalkodottság: „A tudomány felfuvalkodottá tesz, a szeretet épít.”⁷ Ha egyszer engedményt tesznek, az emberi természetből fakadóan is a rendtagok majd egyre többet akarnak. „Ha meglesz a zsoldároskönyv, akkor legközelebb majd egy breviáriumot szeretnél. Ha az is meglesz, akkor majd „püspöki székbe teleszel, mint egy főpap, és így szólsz a testvéreidhez: »Hozd ide a breviáriumomat«”⁸ – oktatja a novíciust Assisi Szent Ferenc.

Életrajzírója, Thomas de Celano (1190 k.–1260 k.) is feljegyzett egy történetet: mikor egy miniszter engedélyt kért díszes és értékes könyvgyűjteményének megtartására, ezt a választ kapta Ferentől: „Könyveidért nem akarom elveszíteni az Evangéliom könyvét, amelynek megtartására ígéretet tettem. Tőlem tehetsz, amit akarsz, de én a magam részéről nem járulhatok hozzá a törvételhez.” Szükségesnek tartotta a könyveket, de megkívánta, hogy azok alkalmazkodjanak a szükségét látó testvérek igényeihez.⁹

A jövőt látva többször is hangoztatta, hogy lesznek majd olyan testvérek, akik arra hivatkozva, hogy mások épülését szolgálják, elhagyják majd hivatásukat, a tiszta és szent egyszerűséget. Abba a tudatba kerülnek, hogy később majd nagyobb áhítat tölti el őket, és Isten nagyobb szeretetére gyulladnak az Írás megértése révén. Pedig éppen hogy azért maradnak majd hidegek és üresek belül, s képtelenek lesznek majd visszatérni eredeti hivatásukhoz. Ferenc félt attól, „...hogy az is elvételük tőlük, amijük látszat szerint volt, mert elhagyták hivatásukat”.¹⁰

Ferenc ebben a tekintetben a kereszténységben belüli fejlődéssel szemben foglalt állást, hiszen e korszak nem nélkülözhetette a tudományt. Küzdeni az eretnekekkel, kormányozni, irányítani kellett az egyházat, és ki kellett elégíteni azt a szellemi igényt, amelyben a tudománynak megvan a maga igencsak lényeges szerepe.¹¹

A ferenceseknek tehát nem lehetett magántulajdonuk, így a könyvek sem lehettek az övéik. Ha könyvtulajdonlásról nem is beszélhetünk, könyvhasználatról annál inkább. A rend ugyanis az egyik legnépszerűbb közösséggé vált, igen gyorsan terjedt el Európában, sorra

⁴ Jacques LE GOFF: *Assisi Szent Ferenc*, Budapest: Európa Könyvkiadó, 2002, 28-29.

⁵ „És kötelesek vagyunk tisztelni az összes teológusokat és azokat is, akik az isteni szent ígéket hirdetik, mint akik lelket és életet árasztanak felénk.” Végrendelet. In: *Assisi Szent Ferenc művei*, 58.

⁶ Levél Szent Antalhoz, in: *Assisi Szent Ferenc művei*, 89.

⁷ Assisi Szent Ferenc perugiai legendája (ford., a bev. és a jegyzeteket írta VARGA Imre Fr. Kapisztrán OFM; a fordítást az eredetivel MADAS Edit vetette egybe), Budapest: Helikon (Harmondia mundi), 1990, 89. – A renden belül a tudomány pozíciói azonban egyre erősebbek lettek, elsősorban az egyetemi képzéssel összefüggésben.

⁸ Uo. 89.

⁹ Szent Ferenc második életrajza. XXXII. Fejezet. A könyvek utáni mohó vágyakozás ellen. 62. §, in: CELANÓI Tamás: *Szent Ferenc első életrajza. Vita Prima. Szent Ferenc második életrajza. Vita Secunda. Szent Ferenc csodái. Tractatus de Miraculis. Újvidék–Szeged–Csíksomlyó, (Ferences források 2.), 1993, 200.*

¹⁰ Uo. 87.

¹¹ LE GOFF 2002, 182.

alakultak az újabb és újabb közösségek. Ekkora szervezet már nem tudta sem önmagát, sem a rendtagokat abban a szellemben megőrizni, ellenőrizni, befolyásolni, mint ahogy azt Assisi Szent Ferenc előírta. Mindez addig volt lehetséges, míg csak egy kis közösségről volt szó. Amint renddé vált, s ezt az egyház hivatalosan is elismerte, szinte minden megváltozott, legfőképpen az igények. A változások túlzásokat, szabadosságot, visszaéléseket is eredményeztek – ez ellen léptek fel az obszervánsok a konventuálisokkal szemben, s ez a szembenállás, renden belüli harc a rend szétválásához vezetett (1517).

Ahhoz, hogy eredményesen prédikálhassanak, hogy sikeresen felvehessék a küzdelmet az eretnekek ellen, vagy ahhoz, hogy más szerzetesi közösségek rendtagjaival, egyházi személyekkel eredményesen tudjanak vitázni, képezniük kellett magukat; ehhez pedig iskolába kellett járniuk, olvasniuk kellett, mégpedig minél többet. Egyszóval könyvekre volt szükségük. S a pápa számára is „az ihletett dalnokoknál és Krisztus örülteinél hasznosabbak voltak a módszeres gondolkodók és a doktorok”.¹² A Szentszék és a körülmények a ferenceseket arra kényszerítették, hogy a domonkos rendhez hasonlóan papokból és értelmiségiekből álló társasággá alakuljanak át. Könyveket és professzorokat kaptak. Így vált belőlük 1225-től kezdődően a tudomány második hadserege.¹³

Ha összehasonlítjuk a ferenceseket a másik jelentős kolduló renddel, a domonkosokkal, több hasonlóságot, s ugyanakkor eltérést is találunk. A következőket emelhetjük ki: másképp valósították meg a vita apostolica eszményét. Míg Szent Domonkos (1170 k.–1221) számára az apostoli jelleg volt a fontosabb, amely a prédikálásban testesült meg, addig Ferencnél a vita az elsődleges, tehát az, hogy az életet az evangélium szerint élje. A domonkos rend a 13. század elején azért jött létre, mert az egyház akkori állapotában Isten szavának hirdetésére volt szükség, s ők e szavakat a prédikálás útján terjesztették a városokban. A ferencesek számára a prédikálás életvitelük része ugyan, de emellett betegeket ápoltak, s kétkezi munkát is végeztek – ezt pedig Domonkos kizárta.¹⁴ Az apostoli életforma, a szegénység Domonkos követői számára „csak” eszköz volt, a ferencesek viszont célként élték meg. Számukra a szegénység út, amely a legmarkánsabban fejezi ki a Krisztussal való azonosulást.¹⁵

A szegénység kérdéséhez is másképpen viszonyultak: a domonkosok számára az sosem volt kérdés, hogy ők *tulajdonosaik* saját épületeiknek, s lehetnek saját könyveik. A birtoklás elvetése, a közös és magántulajdon nélkül élés nem egyszerűen szegénységet jelentett, hanem a birtoklás szellemétől való megszabadulást. A birtoklás hatalmat és túlzott autonómiát jelenthet, ami eltávolítja Istentől az embert. „És akik jöttek, hogy elfogadják ezt az életmódot, mindazt, amijük volt, a szegényeknek adták. És beérték kívül-belül foltozott habitussal, övvel és alsóruhával. És nem akartunk többet birtokolni.”¹⁶ – jelentette ki Assisi Szent Ferenc a végrendeletében.

A rendi gyűlések határozatairól

Mint fentebb láttuk, a birtoklás körüli viták már Assisi Szent Ferenc életében is igen élesek voltak. A rendi gyűléseken is mindig szóba került a tulajdonlás. A generális káptalanokat

¹² Georges DUBY: A katedrálisok kora. Művészet és társadalom 980-1420, Budapest: Corvina, 1998, 119.

¹³ Uo. 119.

¹⁴ DEÁK Viktória Hedvig OP: A ferences és a domonkos lelkiség összehasonlítása a korai rendtörténet alapján, in: A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára. 1-2. köt., (szerk. ÖZE Sándor, MEDGYESY-SCHMIKL Norbert), Piliscsaba-Budapest: PPKÉ BTK–METEM (Művelődéstörténeti műhely. Rendtörténeti konferenciák 1.), 2005, 61-77. Itt: 70, 73.

¹⁵ Uo. 73. – AQUINÓI Szent Tamás: Summa Theologiae, (ford. TUDÓS-TAKÁCS János), Budapest: Gede Testvérek Bt., 2002, I-II. q. 188, a. 7.: a szegénységet funkcionálisan értelmezi, hiszen ez felszabadítja a domonkosokat a prédikálásra, mert nem kell birtokaik igazgatásával foglalkozniuk.

¹⁶ Végrendelet, in: Assisi Szent Ferenc művei, 58.

végigtekintve az egyik legfontosabb az 1260-ban tartott narbonne-i nagykáptalan volt,¹⁷ ahol nagymértékben rendeződött a könyvtulajdonlás kérdése. Bonaventura Bagnoregio (1221–1274), a rend egyik legjelesebb vezetője, mind ezen a gyűlésen, mind regulamagyarázatában megoldotta a kérdést, s így a rendtagoknak ettől kezdve volt mire hivatkozniuk. A rendtagok megtarthatták azokat a könyveket, amelyek a tanuláshoz kellettek. A könyvhasználati engedélyt a tartományfőnöktől kellett kérni, akiknek pedig maga a rendfőnök adta meg. A rendtagok könyvhöz való viszonya ettől kezdve jogi alapokra támaszkodott. A narbonne-i rendelkezéseket az 1279-es assisi, majd az 1292-es párizsi is megerősítette, általában szó szerint átvették, megismélték annak határozatait.

A pápai bullák

A pápai bullák is követték a változásokat, pontosabban fogalmazva, ezek a rendelkezések is, a rendi határozatokhoz hasonlóan, segítették feloldani az ellentmondásokat, s könnyítettek az új szellemnek megfelelően az eredeti, szigorú felfogáson.

IX. Gergely pápa (1227–1241) 1230-ban kelt Quo elongati,¹⁸ IV. Ince (1243–1254) 1245-ben kiadott Ordinem vestrum kezdetű bullája,¹⁹ valamint 1247-es rendelete (Quanto studioso)²⁰ is mutatja, hogy a tulajdonlás-birtoklás-szegénység alapvető problémakört viszonylag rövid időn belül sikerült megoldani. A rendelkezéseknek köszönhetően a könyvbeszerzés és a könyvhasználat oly módon oldódott meg, hogy ez többé nem állt ellentétben a szegénységi fogadalommal.²¹ A 13. század közepére igencsak átalakult a ferences közösség ahhoz képest, amilyennek azt Assisi Szent Ferenc megálmodta. A Kisebb Testvérek Rendje a világ egyik legkíméltebb szervezetévé vált. Alig pár évtized telt el Assisi Szent Ferenc halála után, s a rend történetén végigtekintve már teljesen más szellemiségről beszélhetünk.

A renden belül, már Assisi Szent Ferenc életében, két irányzat alakult ki. Mindkettő arra törekedett, hogy az alapító szavait, írásait a maga felfogása szerint értelmezze. A szigorú irányzat hívei megkívnák mind a közösségek, mind az egyének teljes szegénységének gyakorlatát. A velük szemben álló mérsékelték viszont meg voltak győződve arról, hogy a szegénység elvét összhangba kell hozni az egyre népesebbé váló rend valós igényeivel²² – s ez a valós igény mutatkozott meg akkor is, amikor létrejöttek az egyes rendtagok és kolostorok gazdag könyvgyűjteményei.

A rend eredeti szegénységét és a könyvek eredendő csekély voltát felváltotta egy gazdagabb rend: gazdagon díszített, berendezett szép templomokat, földekkel körülvett konventeket és jól felszerelt könyvtárakat láthatunk.

¹⁷ Kiad. Michael BIHL: Statuta generalia Ordinis edita in Capitulis generalibus celebratis Narnbornae an 1260. Assisi an 1279 atque Parisiis an 1292, AFH (34) 1941. 40, 46-47, 69, 71-74, 82-83, 294, 303. – John MOORMAN: A history of the franciscan order from its origins to the year 1517, Oxford, 1968. 150. – SZABÓ Elek: A ferences skolasztika tanulmányi élete, Budapest, 1942. 176, 178. – RÁSZLAI Tibor: A ferences könyvkultúra történetéből, A könyv 1988. 4. sz. 135-146. Itt: 137-138.

¹⁸ Bullarium Franciscanum sive Romanorum Pontificum Constitutiones, epistolae, diplomata tribus Ordinis Minorum, clarissarum, Poenitentium a seraphico Patriarcha Sancto Francisci Institutis ab eorum originibus ad nostra usque tempora concessa. Tom. I. Assisi, 1983, XLIV, 798. Itt: 68-70. – SZABÓ i. m. 178 – RÁSZLAI 1988, 138. – MOORMAN 1968, 120. – KOLLÁNYI Ferenc: Magyar ferenczrendiek a XVI. század első felében, Századok, 1898. 317-327. Itt: 322.

¹⁹ Bullarium Franciscanum. Tom. I. 400-402.

²⁰ Bullarium Franciscanum. Tom. I. 487-488. – MOORMAN 1968, 120.

²¹ RÁSZLAI 1988, 138.

²² LE GOFF 2002, 37.

A rendtagok könyvgyűjtési szokásai, könyvgyűjteményei

Az *observantia paupertatis*, az erről hozott rendeletek nemcsak a rend egészét, hanem az egyes rendtagok életvitelét, szokásait is meghatározták – ezen intézkedések azonban nem mindig jártak eredménnyel. Ez azt is mutatja, hogy mind a rendi határozatok (szülessenek azok generális káptalanokon vagy helyieken), mind a pápai bullák megismétlik a tiltásokat, korlátozásokat. A tiltó rendelkezéseknek a ferences könyvtárakban összegyűlt értékes könyvállomány megőrzése volt a legfőbb célja.

Assisi Szent Ferenc arra tanfította a testvéreket, hogy a könyvekben az isteni jelet keressék, s ne annak árát, szépségét nézzék, hanem a bennük lévő lelki épülést kutassák. Azt akarta, hogy csak kevés könyvvel rendelkezzenek, és ezeket közösen birtokolják; továbbá, hogy a rászoruló testvérek számára e könyvek rendelkezésre álljanak.²³

A tiltások ellenére nemcsak a kolostorok könyvtárai lettek egyre nagyobbak, hanem a rendtagok is kisebb gyűjteményekkel kezdtek rendelkezni – a leghíresebb bibliotékákról több forrás, feldolgozás is ismert. A nevezetesebb magángyűjtemények közé tartozott Kapisztránói Szent Jánosé,²⁴ (1386–1456) Marchiai Szent Jakabé,²⁵ (1393–1476) Franciscus Fabriensisé,²⁶ Anjou Szent Lajos (1274–1297) püspöké.²⁷ Ezt nemcsak azzal magyarázhatjuk, hogy a könyvek a prédikálás elengedhetetlen eszközei voltak (egyfajta „kényszer”), hanem bibliofíliaival is.

A könyvek birtoklását Bonaventura mintegy alapkövetelménnyé tette a rendtagok számára: nem a klerikusok monopóliumának tekintette a könyveket és a tudományt, hanem eszköznek az ígéhirdetés szolgálatában. A testvéreket még biztatja is, hogy írjanak népszerűsítő könyveket, melyeket a laikusok haszonnal forgathatnak majd.

Érdeemes megemlíteni azt, hogy igen nagy büntetésnek számított a könyvelkobzás. Megbüntették az aposztatákat, a helytelenül élőket, azokat, akik megsértették a könyv- és könyvtárhasználati szabályokat. A helytelen életmódot folytatók közé tartoztak azok, akik ellenségeskedést szítottak; őket meg kellett fosztani legbecsesebb „kincseiktől”, a könyvektől.²⁸ Arról, hogy miután a barát letöltötte büntetését, visszakaphatja-e könyveit, a miniszter provinciális és tanácsadói döntöttek – ehhez az kellett, hogy „őszinte megbánás és javulási készséget mutassanak”.

²³ Elisabeth VAVRA: Buchbesitz – Buchproduktion. Überlegungen zur Geschichte des Buchwesens innerhalb der Franziskanischen Orden, in: 800 Jahre Franz von Assisi. Franziskanische Kunst und Kultur des Mittelalters. Niederösterreichische Landesausstellung. Katalog (Lesiter: Johann GRÜNDLER), Wien, (Katalog des Niederösterreichische Landesmuseum. N. F. 122.) 1982, 623-630. Itt: 624.

²⁴ Giovanni da Capestrano (1386–1456). Rendje legképzettebb tagjai közé tartozott, sok könyve volt. Többször szembesült azon vádakkal, melyek szerint a ferencesek nem elég képzetek. Tudta, hogy a hatásos prédikálás a tanuláson alapszik. Könyveiből utazásai során többet is magával hordott egy speciálisan erre a célra kialakított kocsin: MOORMAN 1968, 469.

²⁵ Giacomo della Marca (1393–1476). Ő is igen eruditív, képzett ferences volt. Otthonában, Montepandone-ban volt egy szép könyvgyűjteménye. 1462-ben épített egy könyvtárat, amelyet a pápa is támogatott, s utasításokat adott a könyvet használatára és megőrzésére (pl. a kölcsönzés csak akkor megengedett, ha a szerzetes a könyvet prédikálásra használja fel): MOORMAN 1968, 477-478. – Bullarium Franciscanorum 553-554. – A. CRIVELLUCI: I codici della libreria raccolta da S. Giacomo della Marca nel convento di S. Maria delle Grazie presso Montepandone, Livorno, 1889, 9-16. – G. PAGNANI: Alcuini codici della libreria di S. Giacomo della Marca scoperti recentemente. AFH 1952, 171-192; 155, 131-146.

²⁶ Franciscus Fabriensis az apjától örökölt pénzt könyvekre költötte: WADDING: Annales ad an. 1267. IV. 310. – SZABÓ 1942, 177.

²⁷ Ludovicus de Toloulouse, Petrus Olivivel levelezett. SZABÓ 1942, 177. – VIELLE: Saint Louis d'Anjou évêque de Toulouse, sa vie, son temps, son culte, Vanves, 1930, 481.

²⁸ Et qui contrarium fecerit, ipais libris privetur et ad armarium revertarunt. Michael BIHL: Ordinationes Fr. Bernardi de Guasconibus Ministri Provincialis Thusciae pro Bibliotheco Conventus S. Crucis, Florentiae, an. 1356-1367. AFH (26) 1933. 141-164. Itt: 150. 13. c.

A szerzetesrendek kultúrárközvetítő szerepe – ferences könyvhasználat a középkorban

A ferences rend életében is meghatározó szerepet tölt be a könyvhasználat, az olvasás. Könyv-, könyvtár- és olvasástörténeti szokásuk megismerése művelődéstörténeti jelentőségű, mind az egyetemes, mind magyarországi vonatkozásban. A tulajdonjog kérdése kisebb-nagyobb hangsúllyal szinte minden szerzetesi közösség regulájában, történetében szóba kerül. Igazán fontos, központi téma azonban csak a ferenceseknél lett. Igen korán, már a rendalapító Assisi Szent Ferenc életében felmerült ez a téma. A ferenceseknek nem lehetett magántulajdonuk, így a könyvek sem lehettek az övéik. Ha könyvtulajdonlásról nem is beszélhetünk, könyvhasználatról annál inkább. A rend az egyik legnépszerűbb közösség lett, igen gyorsan terjedt el Európában. Egy ekkora szervezet már nem tudta sem önmagát, sem a rendtagokat abban a szellemben megőrizni, ellenőrizni, befolyásolni, mint ahogy azt Ferenc előírta. Mindez addig volt lehetséges, míg csak egy kis közösségről volt szó. Ahhoz, hogy eredményesen prédikálhassanak, hogy sikeresen felvehessék a küzdelmet az eretnekek ellen, vagy ahhoz, hogy más szerzetesi közösségek rendtagjaival, egyházi személyekkel eredményesen tudjanak vitázni, képezniük kellett magukat; ehhez pedig iskolába kellett járniuk, olvasniuk kellett, mégpedig minél többet. Egyszerűen könyvekre volt szükségük. A rendi határozatok és a pápai bullák követték a változásokat, pontosabban fogalmazva, ezek a rendelkezések segítették leginkább feloldani az ellentmondásokat, s könnyítették az új szellemnek megfelelően az eredeti, szigorú felfogáson.

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak „gépel”, 8–10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratokat fogadunk el. A kéziratot jól áttekinthető kettős sortávolsággal, normál géppapíron, a „gépelési hibák” gondos javításával, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (szerző, cím, hely, kiadó, lapszám) kérjük. A közérthetőség megkívánja azt is, hogy az elkerülhetetlen idegen szakkifejezések magyar megfelelőzéséről, értelmezéséről se feledkezzünk meg. Kérésünk az is, hogy a szövegbe iktatott rajzos, ábrás, illusztrációs megoldásoktól lehetőleg tekintsünk el.

Azoktól a szerzőktől, akik megfelelő feltételekkel rendelkeznek, számítógéppel írt kéziratot kérünk lemezen és nyomtatva is.

Nagyon fontos, hogy külön lapra írják föl *beosztásukat, munkahelyük, iskolájuk pontos nevét, helyét, valamint irányítószámot lakcímküket*.

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét, hogy másodközlésre nem vállalkozunk. Szerkesztőségünkönél is érvényes az az általános gyakorlat, hogy kéziratot nem őrünk meg és nem is küldünk vissza.

TANÍTÓK
ÉS
TANÁROK
SZÁMÁRA

MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNYEK

2009. 49. ÉVFOLYAM

2

A szerkesztőbizottság elnöke:

Dr. Szendrei János

Helyettes: Dr. Varga István

A szerkesztőbizottság tagjai:

Bácsi János (Szeged); Dr. Bárdossy Ildikó (Pécs); Dr. Frick Mária (Baja);
Sajtosné Csendes Gyöngyi (Kaposvár); Dr. Lakotár Katalin (Szombathely);
Imre Rubenné dr. (Nyíregyháza); Muholitsné Újvári Klára (Győr); Dr. Nagy Andor (Eger);
Nanszákne dr. Cserfalvi Ilona (Debrecen); Dr. Mágoriné dr. Huhn Ágnes (Szeged);
Dr. Wirth Lajos (Jászberény).

Főszerkesztő:

Rozgonyiné dr. Molnár Emma

Szerkesztők:

Dr. Békési Imréné

Dr. Galgóczi Anna

A lap az Oktatási és Kulturális Minisztérium, az Oktatásért Közalapítvány és a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karának támogatásával jelent meg.

TARTALOM

Miklósné Kis Ildikó: Gyerekek gyerekekről gyerekekért	49
Nanszákne dr. Cserfalvi Ilona: Nevelés-oktatás a fenntartható fejlődés szolgálatában	52
Dr. Bujna Eleonóra: A szülői példa szerepe a nevelésben	55
Janowszky Sándor: A mezőgazdaság néhány környezeti, környezetvédelmi problémája	57

MŰHELY

Tuza Tibor: Ki tud többet cigány (romani) nyelven?	64
Imre Rubenné dr.: Köszönésformák Móricz Zsigmond: Sári bíró című vígjátékában	68
Dr. H. Tóth István: Támpontok Balassi Bálint: Egy katonaének című költeményének sokoldalú feldolgozásához	74

ÖRÖKSÉG

Dr. Oláh János: Táncsics Mihály kora neveléstudományáról	82
Zvara Edina: A ferencesek könyvhasználata a középkorban	86

SZEMLE

Dr. B. Fejes Katalin: Szathmári István: A magyar stilisztika útja	92
Dr. Domonkos János: P. Moore–J. Nicholson: A világűr titkai. A világegyetem enciklopédiája	95